

Тарасенко Олег Сергійович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У статті 84 КПК України визначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані в передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження й підлягають доказуванню. У статті 86 КПК України передбачено, що доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України. Отже, докази під час досудового розслідування кримінального провадження мають відповідати процесуальному порядку їх отримання [1].

З огляду на специфіку проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД), актуальним є питання визначення допустимості доказів, одержаних за результатом їх проведення.

Порядок проведення НСРД закріплено в кримінальному процесуальному законодавстві України, яке передбачає дотримання певних процесуальних вимог щодо їх проведення та використання під час досудового розслідування. Отже, на підставі аналізу положень КПК України [1], Інструкції [2] та практики проведення НСРД можна визначити окремі вимоги до результатів НСРД, які використовують як докази.

По-перше, прийняття рішення про проведення НСРД потребує наявності відповідних підстав, зокрема: факт учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, крім одержання відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України) та установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України); неможливість отримати інформацію в інший спосіб, тобто обставини, необхідні для досудового розслідування, можна забезпечити виключно за умов проведення НСРД.

По-друге, відомості про злочин в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) мають містити обставини, які дають підстави вважати про необхідність проведення НСРД, зокрема з відображенням цього у відповідному рішенні. Якщо в рішенні (клопотанні, ухвалі, постанові) відображені обставини, що вказують на факт необхідності проведення НСРД з метою фіксації протиправної діяльності, а тому витяг з ЄРДР повинен відповідати цьому рішенню.

По-третє, процесуальні документи, складені за результатами проведення НСРД, мають відповідати вимогам КПК України, а саме: клопотання прокурора або слідчого погоджене з прокурором, ухвала слідчого судді (ст. 247-249 КПК України); постанова слідчого або прокурора (ст. 110, 250 та 251 КПК України); доручення слідчого або прокурора на проведення НСРД (ст. 36, 40, 41 КПК України); протокол про проведення НСРД (ст. 104, 252, 256 КПК України). Ці процесуальні документи розсекречуються у встановленому порядку [2] та мають міститися в матеріалах кримінального провадження, за винятком випадків, якщо вони містять відомості про методи проведення НСРД та

осіб, щодо яких застосовано заходи безпеки. Стосовно останнього зазначимо, що в матеріалах провадження мають міститися відомості про застосування до особи заходів безпеки, і за необхідності прокурор зможе надати суду таке рішення (постанова прокурора, слідчого, керівника оперативного підрозділу).

По-четверте, рішення про проведення НСРД приймає виключно вповноважений на це суб'єкт. Зокрема, у ч. 3 ст. 246 КПК України зазначено, що рішення про проведення НСРД приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором [1]. Слідчий може прийняти рішення про проведення певних НСРД (здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини (ч. 2 ст. 264 КПК України), спостереження за річчю або місцем (ст. 269 КПК України), виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України). За цих умов ініціювати проведення НСРД мають право слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор.

По-п'яте, проводити НСРД мають право вповноважені на це суб'єкти, зокрема, проводити НСРД має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням та дорученням прокурора – уповноважені оперативні підрозділи (ст. 36, 40, 41 та 246 КПК України) [1]. Проведення такої НСРД, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки (ч. 4 ст. 263 КПК України).

По-шосте, зміст протоколу про проведення НСРД повинен відповідати інформації, що міститься на матеріальних носіях інформації. Зокрема, не допускається вибіркове відображення відповідного змісту, який підтверджує або спростовує певні обставини, тобто односторонність у дослідженні інформації.

По-сьоме, процесуальні документи (клопотання, ухвала слідчого судді, постанова, доручення, протокол) і додатки до протоколів мають містити обставини, які свідчать про відсутність під час НСРД провокування особи на вчинення злочину та вказівку про застосування спеціальних імітаційних засобів (ч. 7 ст. 271, ч. 3 ст. 272, ст. 273 КПК України).

По-восьме, матеріали кримінального провадження мають містити повідомлення особи про факт і результати проведення щодо неї НСРД. Законодавець не визначив вимог до такого повідомлення, утім воно повинно бути надане до направлення матеріалів провадження до суду або не пізніше ніж дванадцять місяців з моменту завершення проведення такої НСРД. Зазначене впливає з міжнародної практики дотримання прав людини, права якої тимчасово були обмежені під час втручання в приватне спілкування. Оскільки особа, права якої були тимчасово обмежені, могла мати можливість відновити їх та отримати відповідну компенсацію, якщо буде доведено факт незаконного порушення таких прав.

Отже, зазначені вимоги не є вичерпними, їх можуть ураховувати залежно від конкретної НСРД та обставин її проведення. Водночас дотримання визначених вимог сприятиме ефективності використання результатів НСРД під час доказування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Голос України. – 2012. – 19 трав. – № 90-91.

2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5.